

مجموعه آثار

سید محسن مشکان طبسی

به کوشش

محمد باقری

سرشناسه	: مشکان طبسی، حسن، ۱۳۳۸-۱۳۵۸.
عنوان و نام پدیدآور	: مجموعه آثار سیدحسن مشکان طبسی / به کوشش محمد باقری.
مشخصات نشر	: مشهد: مرنديز، ۱۳۹۵ -
مشخصات ظاهري	: ج.
شابک	: ج ۱: ۹۷۸-۶۰۰-۱۰۶-۴۲۹-۶ ج ۲: ۹۷۸-۶۰۰-۱۰۶-۴۳۲-۶ ج ۳: ۹۷۸-۶۰۰-۱۰۶-۴۷۲-۲ ج ۴: ۹۷۸-۶۰۰-۱۰۶-۴۲۷-۲ ج ۵: ۹۷۸-۶۰۰-۱۰۶-۴۲۸-۹ ج ۶: ۹۷۸-۶۰۰-۱۰۶-۴۷۱-۵ ج ۷: ۹۷۸-۶۰۰-۱۰۶-۴۵۶-۲ ج ۸: ۹۷۸-۶۰۰-۱۰۶-۴۵۸-۶
وضعیت فهرست نویسی	: بیا
یادداشت	: کتابخانه.
مندرجات	: ۱. مان‌ها. ج. ۲. ریاضیات و نجوم. ج. ۳. ریاضیات و نجوم، بخش دوم. ج. ۴. آثار اجتماعی و حقوقی. ج. ۵. آثار تاریخی. ج. ۶. آثار فلسفی. ج. ۷. آثار ادبی. ج. ۸. مجموعه مقالات
موضوع	: دانش‌های انسانی - مجموعه‌ها
موضوع	: Collections -- Persian fiction
موضوع	: ریاضیات -- مجموعه‌ها
موضوع	: Mathematics -- Collections
موضوع	: نجوم -- مجموعه‌ها
موضوع	: Astronomy -- Collections
موضوع	: حقوق -- مجموعه‌ها
موضوع	: Law -- Collections
موضوع	: خانواده‌ها -- مجموعه‌ها
موضوع	: Families -- Collections
موضوع	: ایران -- تاریخ -- مجموعه‌ها
موضوع	: Iran --History-- Collections
شناسه افزوده	: باقری، محمد، ۱۳۶۹ - گردآورنده
رده بندی کنگره	: PIR۴۲۲۶/۳ م ۱۳۹۵
رده بندی دیویی	: ۳۷۰.۰۸۶۸
شماره کتابشناسی ملی	: ۴۲۲.۶۲۳

نشر مرندیز

دفتر انتشارات: مشهد، خیابان آبکوه ۷ - دانشسرای شمالی ۸ - شماره

دورنگار: ۰۵۱-۳۷۲۵۱۳۰۲

تلفن: ۰۵۱-۳۷۲۷۴۷۶۵

www.marandiz.com

مجموعه آثار سید حسن مشکان طبسی

جلد هفت آثار ادبی

به کوشش و ویراستاری: محمد باقری

نوبت چاپ: اول، ۱۳۹۵

چاپ: دقت

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

قیمت: ۴۰.۰۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۱۰۶-۴۵۶-۲

فهرست مطالب

مقدمه	بیست و یک
-------------	-----------

کتاب اول: بیان ریاض همدانی

مقدمه	۵
-------------	---

قصاید	۱۲
-------------	----

مسمط	۲۱۶
------------	-----

ترکیب‌بند	۲۲۹
-----------------	-----

تقسیمات فلکی	۲۳۹
--------------------	-----

فرهنگ لغات اشعار فارسی	۲۴۴
------------------------------	-----

کتاب دوم: آرایه‌های ادبی

۱. تردید	۲۷۳
----------------	-----

۲. حسن تعلیل	۲۷۳
--------------------	-----

۳. رجوع	۲۷۴
---------------	-----

۴. تلمیح	۲۷۴
----------------	-----

۵. ایجاز	۲۷۴
----------------	-----

۶. مساوات	۲۷۵
-----------------	-----

۲۷۵	۷. اطناب یا بسط
۲۷۶	۸. حشو
۲۷۶	۸-۱. حشو ملیح
۲۷۶	۸-۲. حشو متوسط
۲۷۶	۸-۳. حشو قبیح
۲۷۶	۹. تفویف
۲۷۸	۱۰. ترمیم
۲۷۹	۱۱. رازنی
۲۷۹	۱۲. التفات
۲۸۰	۱۳. اعنات
۲۸۱	۱۴. تنسيق صفات
۲۸۲	۱۵. سیاقه الاعداد
۲۸۲	۱۶. تناسب یا مراعات النظر
۲۸۴	۱۸. رد الصدر الى العجز
۲۸۴	۱۹. رد العجز الى الصدر
۲۸۵	۲۰. تسمیط
۲۸۶	۲۱. اجمال و تفصیل
۲۸۷	۲۲. تأکید مدح بما يشبه الذم و بالعکس
۲۸۷	۲۳. توشیح
۲۸۷	۲۴. سجع
۲۸۸	۲۴-۱. سجع متوازی
۲۸۸	۲۴-۲. سجع متوازن
۲۸۸	۲۴-۳. سجع مطرف
۲۸۹	۲۵. انسجام یا سهولت

۲۸۹	۲۶. عکس و تبدیل
۲۹۰	۲۷. لغز و معمی
۲۹۱	۲۸. اقتباس و تضمین
۲۹۲	۲۹. رجوع
۲۹۲	۳۰. تلمیع
۲۹۳	۳۱. توجیه
۲۹۳	۳۲. توزیع
۲۹۴	۳۳. جناس
۲۹۴	۱-۳۳. جناس تام
۲۹۵	۲-۳۳. جناس زاید
۲۹۵	۱-۲-۳۳. جناس زاید در اول
۲۹۵	۲-۲-۳۳. جناس زاید در وسط
۲۹۵	۳-۲-۳۳. جناس زاید در آخر
۲۹۶	۳-۳۳. جناس لاحق و مضارع
۲۹۶	۴-۳۳. جناس مرکب
۲۹۶	۱-۴-۳۳. جناس متشابه مقرون
۲۹۷	۲-۴-۳۳. جناس مفروق
۲۹۷	۳-۴-۳۳. جناس مرفو
۲۹۷	۵-۳۳. جناس ملفق
۲۹۸	۶-۳۳. جناس خطی
۲۹۹	۷-۳۳. جناس مزدوج یا مرکب یا مردد
۳۰۰	۸-۳۳. جناس لفظی
۳۰۰	۳۴. تناسب یا مراعات النظیر
۳۰۰	۳۵. ایهام تناسب

۳۰۱	۳۶. تضاد یا طباق
۳۰۱	۳۷. ایهام الطباق
۳۰۲	۳۸. جمع
۳۰۲	۳۹. تفریق
۳۰۲	۴۰. تقسیم
۳۰۳	۴۱. جمع و تفریق
۳۰۳	۴۲. تفویض
۳۰۳	۴۳. بالغه
۳۰۴	۴۴. اغراق
۳۰۴	۴۵. غلو
۳۰۶	۴۶. استخدام
۳۰۶	۴۷. شبه استخدام
۳۰۷	۴۸. استدراک
۳۰۷	۴۹. اقتباس
۳۰۷	۵۰. تلمیح
۳۰۸	۵۱. ارضاد
۳۰۹	۵۲. ابهام
۳۰۹	۵۳. احتراس
۳۱۰	۵۴. ادماج
۳۱۰	۵۵. ارسال المثل
۳۱۱	۵۶. استنباع
۳۱۱	۵۷. التفات
۳۱۲	۵۸. تجاهل العارف
۳۱۳	۵۹. تجرید

٣١٣	٦٠. تذييل
٣١٤	٦١. ترصيع
٣١٤	٦٢. تسليم
٣١٤	٦٣. تسميط
٣١٥	٦٤. مذهب كلامي
٣١٥	٦٥. حسن تعليل
٣١٦	٦٦. قول به موجب
٣١٦	٦٧. قلب
٣١٧	٦٧-١. قلب كل
٣١٧	٦٧-١-١. قلب جناحين واقع شمس
٣١٧	٦٧-٢. قلب بعض
٣١٨	٦٧-٣. قلب كامل
٣١٨	٦٨. اطراد
٣١٩	٦٩. نثر منظوم
٣١٩	٧٠. لف و نشر
٣٢٠	٧١. تعديد
٣٢٠	٧٢. حشو مليح
٣٢١	٧٣. اكتفاء
٣٢١	٧٤. براعت استهلال
٣٢٢	٧٥. تأكيد المدح بما يشبه الذم
٣٢٢	٧٦. تدييع
٣٢٣	٧٧. مقابله
٣٢٣	٧٨. اشتقاق
٣٢٤	٧٩. توجيه

۳۲۴.....	۸۰. توریه
۳۲۵.....	۸۱. عکس و تبدیل
۳۲۶.....	۸۲. تمثیل
۳۲۶.....	۸۳. تسهیم
۳۲۷.....	۸۴. توسیم
۳۲۷.....	۸۵. تقسیم
۳۲۸.....	۸۶. تبیین و تفسیر
۳۲۸.....	۸۷. ا. ب
۳۲۹.....	۸۸. تشبیه
۳۲۹.....	۸۸-۱. تشبیه ملل
۳۳۰.....	۸۸-۲. تشبیه مقید
۳۳۰.....	۸۸-۳. تشبیه عقلی
۳۳۱.....	۸۸-۴. تشبیه حسی
۳۳۱.....	۸۸-۵. تشبیه تسویه
۳۳۱.....	۸۸-۶. تشبیه مقلوب
۳۳۲.....	۸۸-۷. تشبیه تفصیل
۳۳۲.....	۸۸-۸. تشبیه اضمار
۳۳۳.....	۸۸-۹. تشبیه شیئین به شیئین
۳۳۴.....	۸۹. استعاره
۳۳۴.....	۸۹-۱. استعاره تحقیقه
۳۳۴.....	۸۹-۲. استعاره بالکنایه و تخیلیه

کتاب سوم: عروض و قافیه

۳۴۰.....	۱. مبحث عروض
۳۴۰.....	۲. بیت و اجزای آن

۳۴۰	۳. افاعیل عروضی
۳۴۱	۴. علامات عروضی
۳۴۱	۵. کیفیت ترکیب افاعیل عروضی و کیفیت ترکیب آنها
۳۴۲	۶. تقطیع
۳۴۳	۷. بحور و فک آنها از هم
۳۴۴	۸. دوائر عروضی
۳۴۵	۹. زحف یا زحاف
۳۴۶	۹-۱. بحر هزج
۳۴۷	۹-۱-۲. وزن رباعی
۳۴۸	۹-۲. بحر رجز
۳۴۹	۹-۳. بحر رمل
۳۵۰	۹-۴. بحر منسرح
۳۵۱	۹-۵. بحر مضارع
۳۵۲	۹-۶. بحر مقتضب
۳۵۲	۹-۷. بحر مجنث
۳۵۳	۹-۸. بحر سریع
۳۵۳	۹-۹. بحر غریب
۳۵۴	۹-۱۰. بحر قریب
۳۵۴	۹-۱۱. بحر خفیف
۳۵۵	۹-۱۲. بحر مشاکل
۳۵۶	۹-۱۳. بحر متقارب
۳۵۶	۹-۱۴. بحر متدارک
۳۵۷	۹-۱۴-۱. تنبیه
۳۵۸	۱. قافیه

۳۵۹	۲. اسامی حروف قافیه
۳۵۹	۱-۲. روی
۳۷۰	۲-۲. ردف
۳۷۱	۳-۲. حرف قید
۳۷۲	۴-۲. ردیف
۳۷۳	۵-۲. حرف تأسیس
۳۷۳	۶-۲. حرف دخیل
۳۷۴	۷-۲. حرف وصل
۳۷۵	۸-۲. حرف خراج و مرید و نایره
۳۷۵	۳. حرکات حروف فاو
۳۷۵	۱-۳. رس
۳۷۵	۲-۳. اشباع
۳۷۵	۳-۳. حذو
۳۷۶	۴-۳. توجه
۳۷۶	۵-۳. مجری
۳۷۶	۴. عیوب شعر
۳۷۶	۱-۴. اقوا
۳۷۷	۲-۴. اکفا
۳۷۷	۳-۴. سناد
۳۷۸	۴-۴. ایطاء

کتاب چهارم: فرهنگ لغات فارسی

۳۸۱	فرهنگ لغات فارسی
۴۰۳	ضمیمه اول؛ باب سین
۴۰۵	ضمیمه دوم

ضمیمه سوم ۴۰۶

ضمیمه چهارم؛ علایم اختصاری ۴۰۷

کتاب پنجم: دیوان اشعار

شعر ۱ ۴۱۰

شعر ۲؛ به پاس صحبت قدیم ۴۱۱

شعر ۳ ۴۱۲

شعر ۴؛ آزادگی ۴۱۳

شعر ۵؛ در حبوبات ۴۱۳

شعر ۶ ۴۱۴

شعر ۷ ۴۱۴

شعر ۸ ۴۱۴

شعر ۹ ۴۱۴

شعر ۱۰ ۴۱۴

شعر ۱۱ ۴۱۵

شعر ۱۲ ۴۱۵

شعر ۱۳ ۴۱۶

شعر ۱۴ ۴۱۶

شعر ۱۵ ۴۱۶

شعر ۱۶ ۴۱۶

شعر ۱۷ ۴۱۶

شعر ۱۸ ۴۱۶

شعر ۱۹ ۴۱۷

شعر ۲۰ ۴۱۷

شعر ۲۱ ۴۱۷

شعر ۲۲		۴۱۷
شعر ۲۴		۴۱۷
شعر ۲۵		۴۱۸

رساله اول: آشنایی با دستور زبان فارسی

بخش اول در کلمات مفرد		۴۲۳
انواع کلمه		۴۲۳
[اسم]		۴۲۳
فعل		۴۲۹

رساله دوم: آشنایی با تاریخ ادبیات فارسی

دقیقی		۴۳۶
فردوسی		۴۳۶
عنصری		۴۳۷
فرخی		۴۳۷
ادیب صابر ترمذی		۴۳۸
منوچهری		۴۳۸
عسجدی		۴۳۸
ناصر خسرو		۴۳۹
غضائری		۴۳۹
اسدی طوسی		۴۳۹
قطران تبریزی		۴۴۰
منجیک ترمذی		۴۴۰
کسایی مروزی		۴۴۰
مسعود سعد سلمان		۴۴۰

۴۴۱	سنایی غزنوی
۴۴۱	معزی
۴۴۱	ابوحنفیه اسکافی
۴۴۲	ارزقی هروی
۴۴۲	عمیق بخاری
۴۴۲	انوری ابیوردی
۴۴۲	عبدالواسع جبل
۴۴۲	خاقانی
۴۴۳	رشید و طواط
۴۴۳	نظامی
۴۴۳	شیخ سعدی
۴۴۳	شیخ عطار
۴۴۴	مولوی
۴۴۴	حافظ
۴۴۵	ابن یمن
۴۴۵	خواجهوی کرمانی
۴۴۵	سلیمان ساوجی
۴۴۵	بسحق اطعمه
۴۴۵	جامی
۴۴۶	شبستری
۴۴۶	عرفی شیرازی
۴۴۶	مغربی
۴۴۶	محتشم کاشانی
۴۴۶	مکتبی

۴۴۷	وحشی بافقی
۴۴۷	هاتفی
۴۴۷	امیدی تهرانی
۴۴۷	شیخ بهایی
۴۴۷	مشرف اصفهانی
۴۴۸	هاتف اصفهانی
۴۴۸	صباحی
۴۴۸	شهاب تبریزی
۴۴۸	فروغی
۴۴۹	سروش
۴۴۹	صبای کاشانی

ساد سو: یادداشت‌های روزانه

۴۵۲	یادداشت‌های روزانه مشکان طبسی
-----	-------------------------------

رساله چهارم: نامه‌ها

۴۶۴	نامه ۱
۴۶۶	نامه ۲
۴۶۷	نامه ۳
۴۶۹	نامه ۴
۴۷۱	نامه ۵
۴۷۲	نامه ۶
۴۷۳	نامه ۷
۴۷۴	نامه ۸
۴۷۶	نامه ۹

نامۀ ۱۰..... ۴۷۸

نامۀ ۱۱..... ۴۸۰

نامۀ ۱۲..... ۴۸۱

رساله پنجم: تاریخ وفات برخی از عرفا

تاریخ وفات برخی از عرفا..... ۴۸۶

www.ketab.ir

مقدمه

هفتمین جلد از مجموعه آثار مشکان طبسی به آثار ادبی وی اختصاص دارد. کتاب اول مشتمل بر دیوان ریاضی آمدن می‌باشد که مشکان طبسی بخش قصاید آن را تصحیح کرده است. به علت اینکه معراج داب در همان سال‌ها به وسیله ملک الخطاطین خوشنویسی شده و از خط نیکویی برخوردار می‌باشد دریغ آمد که خوانندگان گرامی را از آن محروم کنم به همین خاطر این کتاب مشکان طبسی به شکل نسخه برگردان چاپ می‌شود. تنها این کتاب از این مجلد برای بار دوم چاپ می‌شود و بقیه کتاب‌ها و رساله‌ها برای اولین بار چاپ می‌شوند و همه آن‌ها از میان یادداشت‌های مشکان طبسی استخراج شده است.

کتاب دوم و سوم به آرایه‌های ادبی و عروض و قافیه اختصاص دارد. این دو کتاب از میان یادداشت‌های مشکان طبسی استخراج شده است. این دو کتاب برای عرضه به این شکلی که مشاهده می‌فرمایید مستلزم صرف وقت بسیار زیادی بود چنانچه وقت زیادی از بنده را صرف خود کرد. سر آخر ویرایش نهایی این دو کتاب را دوست بزرگوار، جناب آقای اکبر حیدریان از دانشجویان دانشی ادبیات، انجام دادند.

در زیر بعضی از کلمات این دو کتاب، خط کشیده شده است که بیانگر این مطلب است که آرایه ادبی و یا مبحث خاص مشکان طبسی در این کلمه یا عبارت نمودار است.

کتاب چهارم فرهنگ لغات فارسی می‌باشد. چنانکه پیداست مشکان طبسی قصد داشته است که فرهنگ لغات فارسی بنویسد و چند صفحه‌ای هم به این کار مداومت ورزیده اما آن کار را ادامه نداده است و دلیلش مشخص نیست. شاید متوجه شده بوده است که دانشمند معاصر خودش، علامه دهخدا، این کار را دنبال می‌کند و مشکان طبسی به علت مشغله بسیار زیادی که داشته است از این کار صرف نظر کرده است.

مشکان طبسی در فرهنگ لغت خود تنها به حرف آ / ا پرداخته است و بین آنها هم فرقی نگذاشته است. همچنین فرهنگ لغت وی تنها حرف آ / ا را در بر می‌گیرد. این کتاب مشتمل بر چهار ضمیمه است. ضمیمه اول و دوم، شرح معنای چند لغت است که از میان دو مقاله وی در مجله دبستان انتخاب شده است. ضمیمه سوم، شرح چند لغت است که از میان یادداشت‌های پراکنده وی استخراج شده است. و در نهایت ضمیمه چهارم، شرح علایم اختصاری است که از میان یادداشت‌های وی استخراج شده است و چون که نزدیک به مباحث این کتاب می‌باشد در این کتاب تحت عنوان ضمیمه چهارم آمده است. همچنین بخش آخر کتاب دیوان ریاض همدانی فصل فرهنگ لغات اشعار فارسی که شرح لغات مشکل دیوان ریاض همدانی می‌باشد مکمل این کتاب می‌باشد که خوانندگان گرامی برای آگاهی از واژه پژوهی مشکان طبسی این بخش را نیز باید مطالعه کنند.

کتاب پنجم دیوان اشعار مشکان طبسی می‌باشد. مشکان طبسی کتاب و رساله‌ای تحت عنوان دیوان اشعار نداشته است. بلکه این کتاب از میان یادداشت‌های مشکان طبسی و مقالاتی که وی نوشته است و یا مقالاتی که دیگران درباره وی نوشته‌اند و در آن‌ها اشعاری از مشکان طبسی را قید کرده‌اند و یا در مجلات گوناگون و کتاب‌ها شعری از مشکان طبسی آمده است گردآوری شده است.

پنج رساله این کتاب از میان یادداشت‌های مشکان طبسی استخراج شده است. درباره رساله‌های سوم و چهارم یعنی یادداشت‌های روزانه و نامه‌ها یک نکته وجود دارد و آن اینکه این امکان وجود دارد که با هم نامه‌های دیگری مشکان طبسی به دیگران فرستاده باشد و نیز یادداشت‌های روزانه یکی هم نوشته باشد اما به دست بنده با وجود سعی و کوشش فراوان نرسیده باشد. از تمامی پژوهشگران گرامی خواستارم اگر نامه‌ای و یا هر مطلبی از مشکان طبسی و یا درباره وی یافتند به بنده اطلاع دهند تا در چاپ‌های بعدی کتاب افزوده شود و بر غنای کار افزوده شود. هر کدام از این رساله‌ها در حکم یک کتاب می‌باشند اما به جهت اینکه از حجم بسیار کم برخوردارند به صورت مختصر به موضوعی خاص پرداخته‌اند از آنان با عنوان رساله در این مجلد یاد شده است. باشد که مقبول افتد.

محمد باقری

۲۵ اردیبهشت ۱۳۹۵

مشهد مقدس